

Mira Kirshenbaum

Scheiden of blijven

Een gids die je helpt bij het nemen
van de juiste beslissing

VERTAALD DOOR AAD VAN DER MIJ

Leesfragment

Oorspronkelijke titel

Too good to leave, too bad to stay

Copyright © 1996 Mira Kirshenbaum

First published by Dutton Signet, Penguin Books USA Inc.

Oorspronkelijk verschenen bij Uitgeverij Archipel/De Arbeiderspers

Vertaling

© 1998 Aad van der Mijm

Omslagbeeld

Jeroen Mulder

Omslagontwerp

Andy Bosma

© 2014 A.W. Bruna Uitgevers B.V., Utrecht

ISBN paperback 978 94 005 0468 4

ISBN e-book 978 90 449 7262 7

NUR 770

Dit boek is gedrukt op papier dat het keurmerk van de Forest Stewardship Council (FSC) mag dragen. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid. Een flink deel van de grondstof is

afkomstig uit bossen en plantages die worden beheerd volgens de regels van FSC. Van het andere deel van de grondstof is vastgesteld dat hiervoor geen houtkap in de laatste resten waardevol bos heeft plaatsgevonden. Daarom mag dit papier het FSC Mixed Sources label dragen. Voor dit boek is het FSC-gecertificeerde Munkenprint gebruikt. Dit papier is 100% chloor- en zwavelvrij gebleekt en wordt geleverd door Arctic Paper Munkedals AB, Zweden.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

Voor mijn belangrijkste leraren: mijn patiënten. Jullie hebben je ervaringen door de jaren heen met mij gedeeld. Ik zal jullie altijd dankbaar blijven voor alles wat ik daarbij heb geleerd; voor jullie streven naar gezondheid; voor jullie inzet bij het zoeken naar geluk; voor jullie bereidheid om lessen te leren waarvan ik weet dat ze zwaar zijn; voor jullie vertrouwen.

Voor mijn moeder. Ik weet hoeveel jij tot stand hebt gebracht en ik weet hoe hard je hebt gevochten. Ik wou dat ik je had kunnen helpen toen je daaraan het meest behoefte had, maar ik was te jong. Ik ben je dankbaar dat je mij hebt doen geloven dat ik anderen zou kunnen helpen. Ik ben je dankbaar voor het verlangen dat je in mij hebt gewekt om ten aanzien van de liefde de waarheid te ontdekken.

En voor mijn dochters. Jullie zijn het mooiste wat ik heb en jullie verdienen alle liefde van de wereld.

Inhoud

Verantwoording 9

Aan mijn lezer 12

DEEL I Het probleem

1 *Is you is or is you ain't my baby?* 15

2 *Dancing in the dark* 26

ONDERWERP Relationele twijfel

DEEL II De oplossing

3 *Enough is enough* 37

ONDERWERP Gevarentekens

4 *It's too late, baby* 56

ONDERWERP Als je al besloten hebt om weg te gaan

5 *Let's do it, let's fall in love* 68

ONDERWERP Basisvoorwaarden voor liefde

6 *You've got a hold on me* 80

ONDERWERP Macht – als de ander bazig, bemoeizuchtig, dominant, overheersend is...

7 *Talk to me* 102

ONDERWERP Communicatie

8 *What is this thing called love?* 125

ONDERWERP Is er nog iets van echte liefde over?

9 *It don't mean a thing if it ain't got that swing* 145

ONDERWERP Seks en fysieke liefde

10 *All the things you are* 155

ONDERWERP De problemen van je partner

11 *Let's call the whole thing off* 178

ONDERWERP Je eigen grenzen

12 *You say 'tomayto', I say 'tomahto'* 188

ONDERWERP Onderlinge verschillen

13 *If ever I should leave you* 205

ONDERWERP Wat wacht je na een scheiding

14 *R-E-S-P-E-C-T* 220

ONDERWERP Heb je respect voor elkaar?

15 *Who's sorry now?* 244

ONDERWERP Kwetsuren en bedrog

16 *I can't get no satisfaction* 256

ONDERWERP Aan je trekken komen

17 *Love to love you, baby* 275

ONDERWERP Intimiteit – Een nauwe band die ook te nauw kan zijn

18 *I've got you under my skin* 291

ONDERWERP Het gevoel bij elkaar te horen

19 De volgende stappen 298

Verantwoording

Dit boek gaat over waarheid en liefde. Zonder het werk van dr. Charles Foster had het niet geschreven kunnen worden. Elk woord in dit boek is het resultaat van een nauwe onderlinge samenwerking. Zijn onderzoekingen, inzichten en ideeën dragen dit boek. Wij werken in alles volledig samen. Door hem is deze speurtocht naar de waarheid met liefde totstandgekomen.

Heel dankbaar ben ik degenen die met hun ervaringen en levensverhalen het onderzoek voor *Scheiden of blijven* mogelijk hebben gemaakt. Zij waren steeds bijzonder openhartig en behulpzaam. Hun verhalen zijn de bouwstenen van dit boek.

Uit dankbaarheid zal ik velen moeten noemen. Ik ben hun zoveel verschuldigd dat ik graag méér dan deze beperkte ruimte had gehad, waarin ik alleen hun naam kan noemen. Het gaat om collega's, leraren, helden, vrienden die mij hier in Chestnut Hill of elders, persoonlijk of uit hoofde van hun beroep, iets heel bijzonders hebben geschonken. Zij beseffen misschien niet eens wat zij voor mij hebben betekend, maar wat zij deden heeft deze pagina's mogelijk gemaakt. Hun allen zeg ik dank: Louise Bates Ames, Shaye Areheart, Lisa Bankoff, Susan Bickelhaupt, Ruth Bork, Mihaly Csikszentmihaly, Alexia Dorszynski, Barry Dym, Dorothy Firman, Betty Friedan, Roger Fisher, Diana Huss Green, Jennifer Hack, Jay Haley, Jules Henry, Kathleen Huntington, Allan Kaprow, Alfred Kazin, Michael Kirshenbaum, Mary Jo Kochakian, rabbijn Harold Kushner, Eda Leshan, Richard Marek, Amy Mintzer, Salvador Minuchin, Nancy Moscatillo, Eli Newberger, Maury Povich, Cynthia Roe, Sallyann Roth, Ann Ruethling, Kim Schaffer, Gitta Sereny, Myron Sharaf, Judith Sills, Ivy Fischer Stone, Richard Stuart, Walter Watson, Paul Watzlawick, Rosa Wexler, Robert White, Elie Wiesel, Beth Winship en Harold Zyskind.

Enkelens, die niet meer in leven zijn, kunnen mijn dank voor wat zij mij gegeven hebben helaas niet meer vernemen. Niettemin voel ik mij geroepen mijn dankbaarheid uit te drukken jegens Fred Avery, Gregory Bateson, Herbert Berghof, Martin Buber, Paul Goodman, Walter Green, Don Jackson, Pearl Karch, Virginia Satir en Isaac Bashevis Singer.

Mijn dochters Rachel en Hannah wil ik bedanken, die zoveel om dit project gaven en die hun liefde en hun intelligentie lieten blijken door voor de volle honderd procent te blijven staan achter elke kritische opmerking die zij maar konden bedenken.

Wat een onvoorstelbaar geluk om zo'n bewonderenswaardige man als Howard Morhaim tot agent te hebben. Zonder zijn talenten en zijn geloof in mij en in dit project, zou ieder die daaraan behoefte heeft verstoken zijn gebleven van de hulp die dit boek kan bieden. Ik ben hem bijzonder dankbaar. Mijn dank gaat ook uit naar zijn assistente Kate Hengerer.

Mijn uitgever Deborah Brody heeft met haar inzicht en haar enthousiasme grote indruk op mij gemaakt. Ik ben haar dankbaar voor haar belangstelling voor dit boek en voor haar fantastische vermogen om die belangstelling zo effectief in daden om te zetten dat deze informatie zoveel mogelijk mensen kan bereiken.

Ik wil mijn dank uitspreken jegens alle fantastische mensen van Penguin en Dutton die achter mij en achter dit boek stonden en van wie ik weet dat zij dat ook zullen blijven doen. Ik kan niet iedereen bij name noemen, maar een uitzondering wil ik maken voor Marvin Brown, Judy Courtade, Arnold Dolin, Elaine Koster en Peter Mayer. Dank aan Julianne Barbato voor de uitstekende wijze waarop zij de tekst heeft bewerkt en aan Jennifer Moore voor de zorg die zij aan mijn werk heeft besteed. Ten slotte ben ik mij ervan bewust dat het geïnspireerde werk van Lisa Johnson voor mij in het verleden van groot belang is geweest en dat het dat in de toekomst ook zal blijven. Ik ben daar dankbaar voor.

Alle lezers van mijn vorige boek wil ik bedanken voor hun geweldige steun die voor mij heel veel betekent. Vooral wil ik de tallozen bedanken die mij hebben gebeld of geschreven om duidelijk te maken hoeveel zij aan dat boek hebben gehad.

Last but not least moet ik diegenen van mijn patiënten bedanken

die mij bleven vragen om dit boek te schrijven. Hun namen kan ik niet noemen, maar zij weten wie ik bedoel.

Aan mijn lezer

Je bent niet de enige. In Amerika hebben 140 miljoen mensen een verhouding en één vijfde daarvan – dat zijn 28 miljoen mensen – aarzelt tussen blijven of weggaan.

Je hebt recht op het geluk dat je zoekt. Ik heb vele jaren besteed aan het opstellen van een eenvoudige maar allesomvattende reeks van vragen en richtlijnen die een duidelijk en definitief antwoord kunnen geven op de vraag wat *voor jou* het beste is: met je relatie stoppen of doorgaan. De vrouwen en mannen die je in dit boek zult tegenkomen, hebben geworsteld met problemen waar ook jij mee zit. Aan de hand van hun ervaringen zul je kunnen nagaan wat je relatie werkelijk te betekenen heeft, hoe lang je ook al met je partner bent of hoe lang je al op dit punt in tweestrijd verkeert.

Dit boek brengt uitsluitend goed nieuws. Als het voor jou het beste is om met je relatie door te gaan, zul je voldoening vinden in het feit dat je al je problemen onder ogen hebt gezien en daarbij tot de conclusie bent gekomen dat je relatie te goed is om ermee te stoppen. Je gooit het dan niet op een akkoordje met jezelf; je weet dat je hart zijn bestemming heeft gevonden.

En als het voor jou beter blijkt om weg te gaan, weet je eindelijk zeker waarom je relatie te slecht is om er nog mee door te gaan. Als je een relatie beëindigt die beëindigd dient te worden, geef je twee mensen de kans om een beter leven te beginnen.

In beide gevallen zul je je beter voelen dan tevoren doordat je inziet wat voor jou het beste is. Je hele leven zal erop vooruitgaan. Ik heb dit boek geschreven om dat in jouw geval mogelijk te maken.

DEEL I *Het probleem*

1 *Is you is or is you ain't my baby?*

Je hebt heel wat meegemaakt voordat je hieraan toe was.

Je hebt gehoopt dat je liefde toereikend zou zijn. Je hebt geprobeerd de problemen in je relatie op te lossen. Je hebt geprobeerd alles te nemen zoals het is.

En je hebt geworsteld met de vraag of je ermee moest stoppen.

Maar je wist niet wat je moest doen. Nu ben je zover dat je die benauwende keuze onder ogen wilt zien. Daarvoor is dit boek: je helpen bij de keus van wat voor jou het beste is.

Je relatie voortzetten, je weer inzetten zonder aarzeling, zonder enige reserve, eindelijk weer in staat zijn om liefde en energie in je relatie te steken en alles eruit te halen wat erin zit.

of

Je relatie verbreken, eindelijk jezelf losmaken, jezelf bevrijden van verwarring en ellende, eindelijk vrij zijn om een nieuw en beter leven te beginnen.

Tot nu toe heb je nog geen aanwijzingen gevonden die je direct aanspreken en die duidelijk maken wat voor jou het beste is. Een onmiskenbaar teken – zoals de ervaringen van anderen die nu volgen – heb jij nog niet gezien:

Weggaan. Hij wou geen boterham voor haar klaarmaken. Heather had de hele ochtend in de hitte in de tuin gewerkt en Bill had in huis god-weet-wat zitten doen. Door de openstaande keukendeur hoorde zij dat hij een biertje pakte en ze vroeg hem of hij voor haar een boterham met iets erop wou klaarmaken. 'Doe het zelf maar,'

had hij gezegd, alsof zij hem iets vroeg wat echt te veel was of wat niet van hem verwacht kon worden.

Toen drong het klaar als de dag en in volle omvang tot haar door dat zijn onmiskenbare zelfzucht geen grenzen kende, dat de relatie wat haar betreft voorbij was, dat er voor haar niets meer in zat en dat zij beter af zou zijn wanneer ze ermee stopte. En dat deed ze. Geen moment heeft zij daar spijt van gehad.

Blijven. Wat was er gebeurd met de lieve vrouw met wie hij destijds trouwde? Nu, drie jaar later, had Steve het gevoel dat Lynn alleen nog maar kon klagen. Maar op een vrijdag, op weg van zijn werk naar huis, hoorde Steve een liedje over de radio – ‘When a Man Loves a Woman’. Iets in dat liedje zette hem aan het denken, iets deed hem beseffen dat hij haar moest laten merken dat hij van haar hield. Zij waren onderling zo verdeeld geraakt, besepte hij, dat hij één mogelijkheid over het hoofd was gaan zien: Misschien deed zij onaardig tegen hem omdat hij onaardig tegen haar deed.

Steve deed die avond en het hele daaropvolgende weekend zijn best om Lynn te laten merken dat hij van haar hield. Pas op zondag begon zij dat ook echt te voelen. Toen ontdooide zij en kwam haar vriendelijke aard weer boven. Steve zag plotseling in dat zij de moeilijkheden waardoor hij aan het verbreken van de relatie was gaan denken, gemakkelijk te boven konden komen. Steve besloot om elke gedachte aan weggaan uit zijn hoofd te zetten.

Positief nieuws

Het is heel frustrerend om op een dergelijk teken te moeten wachten. Gelukkig is er meer. Daarom heb ik dit boek geschreven. Je *kunt* antwoord krijgen op de vragen die voor jou van het grootste belang zijn:

- Of jullie beiden wel of niet echt passen bij elkaar.
- Of de dingen die je dwarszitten beter of slechter zullen worden.
- Hoe je je zult voelen als ze beter worden, en hoe als dat juist niet het geval is.

- Of je je relatie in je eentje kunt verbeteren of met de hulp van de beste therapeut die je maar kunt vinden.
- Wat je krijgt als je weggaat, en of dat beter dan wel slechter is dan wat je hebt.
- Hoe je de verantwoordelijkheden die je hebt tegenover jezelf en tegenover de mensen om wie je geeft, tegen elkaar moet afwegen.

Hoe moeilijk het tot nu toe leek om te beslissen, je *kunt* in dit boek de waarheid over je relatie, in welke zin dan ook, ontdekken, de hele waarheid, jouw waarheid, de diepste waarheid, een waarheid waar alles van doortrokken is. Je *kunt* nu een duidelijk en betrouwbaar inzicht krijgen dat je zal helpen bij het nemen van een van de belangrijkste beslissingen in je leven.

Maar duidelijkheid bereiken hangt allereerst af van de vraag of je die duidelijkheid ook echt bereiken *wilt*, dan wel liever voortgaat op de oude weg waarbij je alles in het ongewisse laat. Je relatie is óf te goed om ermee te stoppen óf te slecht om er nog mee door te gaan. Zij kan niet beide dingen tegelijk zijn. Je kunt hier dus het definitieve antwoord vinden. Maar ook als je niet echt tot een besluit wilt komen, zal je dat nu ontdekken.

Maar hoe staat het dan met de liefde?

We zullen het in dit boek *vaak* over liefde hebben. Door de duidelijkheid die je uiteindelijk zult bereiken, zul je ook beter kunnen zien hoe echt je liefde is, en hoe sterk. Door de liefde die alles in het begin zo overtuigend maakte, is alles nu juist zo ingewikkeld. Soms is alles even vreselijk, maar lijkt je liefde nog sterk en wat moet je daar dan mee? Soms lijkt het niet zo erg allemaal, maar is er nog maar weinig liefde om dat alles bij elkaar te houden en wat heeft liefde dan nog te betekenen?

Ik kan je alleen maar verzekeren dat je ook de liefde naast alles wat je verder van belang vindt, haar juiste plaats zal weten te geven zodra je eenmaal hebt ontdekt wat voor jou de beste keuze is.

Het geluk dat in het verschiet ligt

Mijn taak is tweeledig.

Ten eerste: Ik moet je vertellen wat anderen hebben meegemaakt toen zij worstelden met dezelfde problemen waar jij nu mee zit en die daaruit zijn gekomen, en aan jou doorgeven wat zij daarbij hebben ontdekt. Denk aan iets van je partner wat je dwarszit en waardoor je ernstig overweegt om ermee te stoppen – zou je dan niet willen weten hoe anderen die met hetzelfde zaten, zich voelden nadat zij waren weggaan? Dat kun je hier lezen. En als er iets is wat wijst op wezenlijke kracht in de relatie waardoor anderen blij zijn dat zij zijn gebleven, zul je dat toch ook wel willen horen. En dat krijg je te horen. Als een punt waarop je lang hebt zitten broeden er toch niet zoveel toe blijkt te doen, zul je ook dat wel willen weten, zodat je daar niet langer over hoeft te piekeren. En dat gebeurt.

Ten tweede: Ik heb tot taak om jou te laten inzien hoe belangrijk je eigen beleving is. Ik tover geen konijn tevoorschijn uit een hoge hoed, geen oplossing die geheel losstaat van wat jij in je partner en je relatie gevoeld hebt en gezien. Integendeel. We komen steeds terug op de essentie van wat jij hebt meegemaakt. Het probleem is niet dat je niet zou weten wat er aan de hand is; het probleem is dat het je moeilijk valt om dat alles op een rij te zetten.

Aan de keuze die zich voor jou aandient zul je een goed gevoel overhouden zodra je die gemaakt hebt en een steeds beter gevoel met het verstrijken van de tijd. Het zal een keuze zijn die je behoedt voor spijt achteraf. En daar is het je toch in de allereerste plaats om begonnen!

In tweestrijd verkeren

Als je dacht dat het niet goed was om alles maar in het ongewisse te laten, heb je gelijk. Twijfel kan veel schade aanrichten. Vertwijfeld vastzitten kan je emotioneel de das omdoen wanneer je bij je part-

ner blijft terwijl je eigenlijk weg zou moeten gaan. Twijfel kan je relatie te gronde richten als je steeds maar denkt aan weggaan, terwijl alle problemen opgelost zouden kunnen worden door meer energie in je relatie te steken. Op den duur kan door nietsdoen alle plezier en vrijheid, intimiteit en hoop voor je verloren gaan. Alleen maar wachten levert je geen antwoord op op de vraag wat voor jou het beste is. Twijfel biedt geen oplossing. Het is een gevaarlijke val.

Vlees noch vis

Dee, een inkoopster van negenentwintig, woonde vier jaar samen met Keith. Hun relatie had goede kanten, zoals het feit dat zij seksueel goed bij elkaar pasten, maar echt gelukkig was Dee niet. Over veel dingen maakten ze voortdurend ruzie. Zo vond Dee dat Keith onverantwoordelijk leefde en was zij bang dat dit in de toekomst alleen nog maar erger zou worden.

Toen zij vorig jaar uit elkaar waren gegaan voelde Dee zich beter. Maar zij was eenzaam. Nu gaan zij weer met elkaar om, vanwege haar seksuele behoeften, maar ook omdat ze niemand heeft ontmoet die beter bij haar paste en omdat Keith haar had beloofd volwassener te zullen worden. Zo sleept hun relatie zich voort, niet beter dan voorheen en met dezelfde mengeling van wrevel en trouwdheid die er altijd al geweest is.

Dee staat niet op het punt om zich in één bepaalde richting vast te leggen. Zij staat op het punt om vast te lopen doordat zij niet weet wat ze de komende tijd, misschien wel de komende jaren, met haar relatie aan moet.

Wat dacht je van veertig jaar? Zo lang is een andere vrouw, Kate, getrouwd geweest zonder een echt huwelijk te hebben, maar ook zonder ervandoor te gaan. Al die jaren heeft zij zich treurig opgehouden in het niemandsland van haar relatie, in afwachting van een teken dat duidelijk zou maken wat er moest gebeuren.

Het verhaal van Kate

Zoals je dadelijk zult merken, is Kate een van de belangrijkste vrouwen in mijn leven en het feit dat zij voor zichzelf nooit de knoop heeft weten door te hakken heeft op ons beiden een ongezond effect gehad. Ik weet dus niet alleen beroepshalve maar ook door mijn persoonlijk leven hoe hoog de prijs is van onzekerheid over een relatie: alle ellende en verspilde tijd van miljoenen mensen die eindeloos blijven twijfelen.

Kate was van de weeromstuit snel hertrouwd nadat een scheiding aan een kort eerste huwelijk een einde had gemaakt. Haar tweede man, die nu dood is, was een zakenman, een opgewekte, eigenninnige, soms onaangename, maar over het algemeen fatsoenlijke kerel. Naar buiten maakten zij een tevreden indruk en hun vrienden benijdden hen om wat een van de beste huwelijken in hun omgeving leek. Maar Kate kon zich nauwelijks iets herinneren wat zij gemeen hadden gehad. Ze konden vrijwel nergens over praten zonder ruzie te maken en als er geen ruzie was viel er meestal niets te zeggen.

Het was niet het gruwelijkste huwelijk ter wereld. Er zat alleen veel onvrede in, geboren uit afstand en verschil in aard. Op een schaal van 1 tot 10 (met 10 als hoogste cijfer) zou Kate het een 3 hebben gegeven. En toch zette zij die relatie voort en deed zij wat zij als haar plicht zag.

Wat vind jij dat ze had moeten doen? Kate had twee mogelijkheden. Ondanks alle beweringen dat vrouwen niet zonder man zouden kunnen, staat het nu toch vast dat een vrouw als Kate gelukkig had kunnen zijn wanneer zij alleen was geweest. En ik geloof dat zij ook gelukkig had kunnen worden als zij iets aan haar relatie had gedaan (een relatietherapie was begonnen, misschien) en niet al haar energie had laten wegzuigen door peinzen over weggaan.

De prijs van de besluiteloosheid. Maar Kate bleef veertig jaar lang vreselijk ongelukkig doordat zij het een noch het ander deed. Zij wachtte de ene mijlpaal na de andere af – het moment waarop de kinderen naar school gingen, het moment dat zijzelf weer ging werken, het moment dat de kinderen het huis uitgingen, dat haar man met pensioen ging – alles in de hoop op een teken dat haar duidelijk

zou maken wat zij moest doen.

Denk je eens in wat het geweest moet zijn om al die jaren te peinzen over weggaan. Het betekent dat zij al die jaren heeft zitten broeden over alles wat er mis was aan hem en wat er mis was aan haar omdat zij bij hem bleef. Zo opgaan in negatieve gevoelens heeft zijn prijs. Stel dat het voor Kate het beste was geweest om weg te gaan. Leven met al die negatieve gevoelens zonder een eind aan je relatie te maken, kan alleen maar het beeld van jezelf als een waardevolle, effectieve persoonlijkheid aantasten. Of stel dat het voor haar toch beter was geweest om te blijven. Dan zou het voortdurend leven met al die negatieve gevoelens alleen maar datgene bederven en uiteindelijk vernietigen wat anders wellicht tot een dragelijk huwelijk had geleid.

Ook op andere wijze betaalde Kate nog een prijs voor haar levenslange aarzeling. De spanning en de ellende, die rechtstreeks waren terug te voeren op het feit dat zij in haar tweeslachtigheid was vastgelopen, legden een druk op de omgang met haar kinderen die pas na jaren sleet.

De vrouw die ik ‘Kate’ noem is mijn moeder, van wie ik terwille van haar privacy enkele gegevens heb veranderd en haar man was mijn stiefvader. Kate is, als overlevende van de holocaust en als zakenvrouw die op eigen kracht is opgeklommen, in vele opzichten een heldin. Maar op dit belangrijke punt wist zij niet voor het geluk te kiezen. En met haar innerlijke verdeeldheid is zij net als zovele van onze ouders, als talloze anderen – zowel van middelbare leeftijd, als zij die nog maar net komen kijken. Ik heb dit boek geschreven om anderen, om jou te besparen wat mijn moeder heeft doormaakt.

De epidemie van de twijfel

Je vraagt je misschien af of er iets met je mis is omdat je je zo vastgelopen voelt. Maar er heerst in deze tijd een epidemie van twijfel over tal van dingen. We leven in een tijd die zelfbewustzijn stimu-

leert maar die ons niet laat zien hoe we dat zelfbewustzijn moeten gebruiken om tot goede beslissingen te komen. We komen steeds meer over onszelf aan de weet, maar zonder te leren hoe we daarop – of op de gevoelens die dit bij ons oproept – een greep kunnen krijgen.

Dat geldt in het bijzonder voor onze relatie. Een actrice die in een televisie-interview over haar huwelijk werd ondervraagd, zei: ‘Het lijkt wel alsof je je relatie iedere dag weer opnieuw moet evalueren, toch?’ Nou, alleen als je volkomen uitgeput wilt raken en jezelf in totale verwarring wilt brengen. We krijgen zoveel tegenstrijdige dingen te horen: dat we een verantwoordelijkheid hebben tegenover onszelf én tegenover onze partner, dat we zelf gelukkig moeten zien te worden én dat we een volwassen houding tegenover onze verplichtingen dienen aan te nemen, dat we vóór alles ons eigen leven in orde moeten hebben en tevens dat we hoe dan ook onze relatie in orde moeten hebben.

De liefde voor de ander kan heel concreet aanvoelen en toch weten we dat we ook van onszelf moeten houden. Op de televisie horen we therapeuten beweren dat zij elke relatie weer kunnen doen bruisen van leven. Maar we weten hoe moeilijk het is om zelfs maar de kleinste verandering in onze relatie aan te brengen.

Geen wonder dat veel mensen het moeilijk vinden om te ontdekken wat voor hen het beste is. Maar als je wilt *kun* je de duidelijkheid vinden die je zoekt. En ik denk dat je dat wilt en dat je alles in huis hebt wat nodig is om aan de weet te komen wat voor jou het beste is.

Samen verantwoordelijkheid nemen

Een boek als dit is alleen maar mogelijk doordat ieder mens uniek is maar toch voldoende met anderen overeenstemt om van hen te kunnen leren. Zonder onderlinge overeenkomsten tussen grote groepen mensen zouden geneeskunde en psychologie onmogelijk zijn. Door wat we gemeen hebben kan een diagnostische test of een

wondermiddel voor miljoenen mensen van nut zijn.

Maar doordat elk van ons ook weer uniek is, blijven geneeskunde en psychologie behalve een wetenschap altijd ook een kunst. Als therapeut weet ik dat ik in mijn verantwoordelijkheid tegenover jou tekort zou schieten als ik ook maar even vergat dat je een unieke persoonlijkheid bent. Dat jij in sommige opzichten met anderen overeenstemt, wil niet zeggen dat er niet ook grote verschillen zijn. En die verschillen zal ik altijd in aanmerking moeten nemen.

Toch zou ik in mijn verantwoordelijkheid tegenover jou tekortschieten als ik niet zou kijken naar ervaringen die velen met elkaar gemeen hebben. Dat is de kracht van onderzoek en klinische ervaring, niet alleen van mij, maar ook van talloze anderen en met name van dr. Charles Foster, door wiens werk dit boek geschraagd wordt.

Eindelijk een antwoord

Dit boek poogt een antwoord te geven op vragen waar veel mensen al een hele tijd mee zitten:

- Welke problematische relatie kan waarschijnlijk nog goed komen en welke relatie is echt onherstelbaar?
- Waarom is iemand blij dat hij zijn relatie heeft beëindigd? Waarom is iemand blij dat hij zich weer voor zijn relatie ingezet heeft?

Bij ons onderzoek hebben wij gepraat met mensen die in dezelfde omstandigheden als jij verkeerden. Wij hebben hen gevraagd naar hun tweeslachtige gevoelens en naar de positieve en negatieve kanten van hun partners. Wij hebben hen een tijd gevolgd, waarbij velen hebben geprobeerd om hun relatieproblemen op te lossen (vaak met succes) en vele anderen een eind aan hun relatie hebben gemaakt.

Daarnaast hebben wij willen vaststellen waarom sommige mensen met nadruk zeiden: '*Hierom* ben ik blij dat ik ben weggegaan' en anderen nadrukkelijk zeiden: '*Hierom* ben ik blij dat ik ben ge-

bleven.' Hun antwoorden hebben geleid tot de vragen en de richtlijnen die de ruggengraat zijn van dit boek.

De proef op de som van dit alles schuilt in de directe samenwerking met iemand als jij. Alleen als deze kernachtige uitspraken opgaan voor een groot aantal mensen die in brede zin van elkaar verschillen, mogen we aannemen dat hiermee echte hulp wordt geboden.

Vertrouwen in de waarheid

Om jouw unieke persoonlijkheid volledig recht te doen moet ik heel voorzichtig zijn bij het geven van adviezen. Maar als ik diepgaande en markante inzichten heb gevonden die opgingen voor een groot aantal mensen, inzichten die keer op keer weer juist bleken te zijn, moet ik die inzichten dan niet aan jou doorgeven? Ik kan jou niet zeggen wat jij moet doen, maar ik kan en ik moet je wel vertellen wat ik weet. Je toekomst kan ik je niet voorspellen, maar ik kan je wel je mogelijkheden schetsen.

Goede vakmensen doen dat voortdurend in ons leven. Zo ging ik een jaar of tien geleden naar mijn tandarts omdat ik bij vlagen last van vage kiespijn had. Hij zei dat ik een wortelkanaalbehandeling moest hebben om die kies te redden en de oorzaak van de pijn weg te nemen. Hij zei dat de pijn zonder zo'n behandeling misschien weer voor dagen of maanden of zelfs jaren kon verdwijnen maar dat die ten slotte toch erger terug zou komen. Een wortelkanaalbehandeling was de enige oplossing.

'Dat weet je zeker?' vroeg ik.

'Nou, ik weet het niet zeker,' zei hij. 'Elk geval is weer anders, maar in jouw geval zal het, op grond van wat ik nu zie, waarschijnlijk wel zo gaan, omdat het meestal zo gaat bij mensen met hetzelfde probleem.'

Ik ben iemand die algauw denkt: Laat het me maar zien. In plaats van het advies van mijn tandarts op te volgen, wachtte ik dus af. Ik hoopte dat ik toevallig zo uniek was dat ik een uitzondering zou vormen op het patroon dat mijn tandarts zo goed kende.

Natuurlijk had hij gelijk. Ik kreeg uiteindelijk de ergste pijn die

ik ooit in mijn leven heb gehad, totdat ik de wortelkanaalbehandeling onderging die ik allang had moeten hebben.

Onze afspraak

We spreken dit met elkaar af: ik deins er niet voor terug om jou op grond van jouw situatie, mijn onderzoek en mijn ervaring van twintig jaar als therapeut, concrete adviezen te geven over de vraag of het voor jou beter is om met je relatie door te gaan of om ermee te stoppen. Jij op jouw beurt geeft niet blindelings gevolg aan mijn adviezen die bedoeld zijn voor mensen die een relatie hebben zoals jij. Je zult eerst en vooral naar jezelf moeten luisteren en er zeker van moeten zijn dat de dingen die je hebt gelezen ook voor jou van toepassing zijn.

En als je een therapeut of een andere, vertrouwde adviseur hebt, zul je zeker met hem of haar moeten doornemen wat je hier ontdekt. *Niets in dit boek gaat boven datgene wat een goede therapeut bij wie je in therapie bent, mogelijkerwijs tegen je zal zeggen.*

Van de andere kant weet je hoe gemakkelijk je kunt blijven twijfelen. Dit boek is erop gericht om duidelijkheid te scheppen in je situatie en je de vrijheid te geven om naar die duidelijkheid te handelen. De verantwoordelijkheid die wij tegenover elkaar hebben, eist van mij dat ik je de waarheid zeg zoals ik die ken en wel zo duidelijk mogelijk. En die verantwoordelijkheid vraagt van jou dat je de werkelijkheid onder ogen ziet en er dan naar handelt.

De inzichten die ik heb verworven zijn dingen die we allemaal herkennen als we ze horen. Ze komen op anderen zinnig over. Het is jouw verantwoordelijkheid om ze de kans te geven ook op jou zinnig over te komen. Laat je houding er niet door bepalen als die inzichten van anderen jou nog niet overtuigend aanspreken, maar handel ernaar zodra dat wel het geval is. Je leven is voor jou te kostbaar om er door twijfel ook maar iets van verloren te laten gaan.